

Stehlíková, Eva

**Karel Brušák: Básnické a prozaické dílo ; Jiří Kárnet: Posmrtný deník:
přísně tajná odpověď Václavu Havlovi**

Theatralia. 2010, vol. 13, iss. 2, pp. 172-174

ISSN 1803-845X (print); ISSN 2336-4548 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/115608>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

alba a příručky ze sbírek *Moravského zemského muzea v Brně*. Vše je popsáno včetně rozměrů, techniky výroby, původu a místa uložení. Autorem fotografií stejně jako textu je Jaroslav Blecha.

Trochu nepřehledné se jeví snad jen umístění poznámek pod čarou, které jsou uvedeny vždy až na konci jednotlivých kapitol. Jelikož každá kapitola začíná novým číslováním, dá se poměrně snadno díky mnoha obrázkům ztratit mezi kapitolami a lehce přiřadit poznámky pod čarou k chybné kapitole.

Autor si kladl za cíl představit zevrubný soupis české průmyslové produkce tištěných loutkových divadel první poloviny 20. století, který jednoznačně naplnil. Díky knize však získá čtenář nejen ucelený obraz o rodinném loutkovém divadle, ale i o jeho významu pro české loutkářství, který je nesporný. Kniha může zásadně přispět ke změně pohledu na rodinné loutkové divadlo, na něž bylo často pohlíženo pouze jako na produkt hračkářského průmyslu, a které bylo donedávna pouze okrajovým zájmem divadelních historiků. Sbíрку rodinného loutkového divadla v *Moravském zemském muzeu* se podařilo ucelit a systematizovat. Doufejme, že se to začne dít i v dalších veřejných institucích s divadelně dokumentačními pracovišti, kde sbírky rodinného loutkového divadla tvoří zejména náhodně získané artefakty bez zpracování.

BLECHA, Jaroslav. 2009. *Rodinná loutková divadélka*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2009.

Eva Stehlíková / Karel Brušák: *Básnické a prozaické dílo, Jiří Kárnet: Posmrtný deník. Přísně tajná odpověď Václavu Havlovi*

Nejsou zcela zapomenuti. Občas je o nich slyšet – to když Karel Brušák po nešťastném úrazu zemře (Pynsent 2005, Skalická 2004, Slobodová 2004, Holman 2005) nebo když se Jiří Kárnet v dalekém New Yorku šťastně dožije devadesátky (Chuchma 2010, Sečkář 2010). Znají je samozřejmě odborníci. Brušákově divadelní aktivitě v londýnském válečném exilu věnoval velkou pozornost Bořivoj Srba (Srba 2003), Kárnetovi, jeho osudu v exilu a jeho v Čechách neznámému dramatickému dílu Jiří Rambousek (Rambousek 2007: 107–115). Brušák má své heslo v *Lexikonu české literatury* (IV, 1887–1889), Kárnet alespoň na Wikipedii. V antologii *Z dějin českého myšlení o literatuře 1945–1989* je přetištěna Kárnetova stať „Poznámky o vztahu dramatu k soudobému životnímu pocitu“ publikovaná v *Kvartu* (Přibáň 2001: 277–285). Zmínky o obou samozřejmě najdeme i v nejnovějších *Dějinách české literatury*. Ale mohou se ještě jejich díla znovu stát součástí živé kultury?

Není to otázka řečnická. Téměř současně jsme se totiž dočkali jejich podivuhodného, ale také prazvláštního návratu. Karlu Brušákovi vydává Vlasta Skalická *Básnické a prozaické dílo*, Jiří Kárnet zase publikuje svůj esej nazvaný česky *Posmrtný deník. Přísně tajná odpověď Václavu Havlovi*. Problémem trochu je, že Brušákovy básně a prózy vznikaly údajně mezi léty 1932 a 2004 (nicméně nevezmeme-li v úvahu ne-

datované básně a citace, poslední letopočet se týká roku 1969). Kárnetův esej, vlastně odpověď Václavu Havlovi na anketní otázku, které kladl různým emigrantům v r. 1968 (a také proto editor k esaji přiřadil ještě tři dopisy Václava Havla), je starý dobrých čtyřicet let.

Nejsem si jista, zda Brušákovu literární dílo ocení někdo, jemuž toto jméno nic neříká. Pro toho, kdo má toto jméno spojeno s vynikající studií „Znaky na čínském divadle“, která vyšla r. 1939 ve *Slově a slovesnosti*, je to bezpochyby zajímavé, i když více jako kuriozita. Ne snad, že by toto dílo nebylo dostatečně kvalitní. Jen nepřesahuje běžné niveau doby, která už minula, ať už jde o básně roztomile dekadentní nebo surrealistické, povídky (je tu přetištěn soubor básnických próz *Opojená mlha*, který vyšel v r. 1933) i libreto k nerealizované opeře Karla Janovického *Nejzazší plavba*. Vrcholem Brušákovy díla byla patrně próza *Ruka slávy* z r. 1944, přízračný a fantaskní text, v němž se krutá realita válečné doby mísí s magií volných asociací. On sám si vážil textu *Veřejnost země* z r. 1951, polyfonické koláži, v níž se prolíná mytický příběh Aktaióna a Artemidy s citáty z příručky o přežití při námořních katastrofách, z novinových zpráv, z knihy o stavbě londýnského výstaviště i fragment ze *Zjevení sv. Jana*. Fantasmagorický text, který prozrazuje silný vliv Eliotovy *Pusté země*, se váže ke třem místům – Londýnu, který se Brušákově stal domovem, k Čechám, které zůstávají jeho rodištěm a snem, a ke Koreji, za jejíž utrpení přijímá osobní zodpovědnost. Vlastní předmluva a odkazy k pramenům pasují text na sofistifikovanou křížovku, v níž je těžko zachytit víc než atmosféru úzkosti nad stavem světa. Jsou to texty, které napsal přemýšlivý znalec literatury, kterého stěží označíme za básníka první velikosti (Matys 2010: 61), nejsem si jista ani tím, zda to, co je označováno za vrchol jeho tvorby, najde zpětně své místo v české literatuře.

Uvědomuji si, jak je to nespravedlivé. Svým způsobem by totéž mohlo platit i pro esej Kárnetovu, kterou ovšem spasil ne to, že odpovídá na (bohužel asi nadčasové) otázky „Chtěl byste přijet do Prahy na návštěvu?“ a „Chtěl byste se tam vrátit natrvalo?“, ale proto, že otázky se staly východiskem k až flagelantskému zkoumání sebe sama. A to v době, kdy už člověk není mladistvě „nafoukanej“, ale uvědomuje si své omezení (taky už si neříká ani literát, ale publicista), kdy už ví, že nenapíše svého *Hamleta*, jak si předsevzal v osmnácti letech („když jsem začínal v Děčku u E. F. Buriana a jezdil jsem s ním v noci tramwají domů a říkal jsem mu ‚mistře‘ a strašně při tom žárlil na Jaroslava Pokorného, který tam tehdy taky byl a taky ještě tenkrát ‚nadaný‘ jako já“). Kárnetův zdánlivě chaotický esej jako by plný nelogických asociací, které jej stále odvádějí od tématu, není jen zprávou o politické situaci té doby a o jeho rodinných starostech, ale skutečnou a hlubokou existenciální sondou. Dnes už jsme na tento typ výpovědi připraveni dalším vývojem prózy. Jak by ale působil v letech, kdy byl napsán?

Oba exulanti jsou si vědomi své ceny, ale oba mají, jak vyplývá z děl i z komentářů – ať už právem nebo neprávem – pocit outsiderů. Jsou břitci ve svých úsudcích a dokážou být nelitostní k jiným i k sobě. Jsou oba jízlívi maximalisté. Není zapomenuto, že za války Brušák podrobil zdrcující kritice exilovou tvorbu a že později byl jedním z těch, kdo nesouhlasili s udělením Nobelovy ceny Jaroslavu Seifertovi. Kárnet tehdy i teď prohlašuje, že u nás žádní velcí autoři nebyli, s jistým despektem promluví i o Laterně a Kinoautomatu, který ovšem neviděl, zato neváhá v rozhovoru s Martinem Sečkářem dodat, že podle Josefa Svobody jeho největším přínosem bylo vymyšlení principu Laterny magiky, protože to byl on, kdo přišel na nápad, že herec na scéně a na plátně spolu mohou komunikovat (Sečkář 2010: 50).

Nevíme samozřejmě, jak by se jejich život a jejich dílo vyvíjelo, kdyby neemigrovali. Nemohou být prohlášeni za slavné se zpětnou platností, ale kde je ta náhrada za škody české literatuře, abych parafrázovala ironickou poznámku Jiřího Kárneta? Je zřejmé, že všichni, kteří o nich dnes píší, jsou fascinováni jejich osobností. A osobností je v Čechách jako šafránu. A čistě lidsky: neznám pregnančnější vyjádření smutku nad údělem spisovatele-emigranta než Kárnetovo jemné postesknutí: „Kdybych byl v Praze, Láďa F. by mi dal zálohu na román. Na jednu kapitolu. Ale důležitější je, že bych mu to moh dát číst. Měl bych komu psát.“

Není sporu o tom, že těmto dvěma věcným opozičníkům a nonkonformistům česká teatrologie něco dluží. Do této chvíle nemáme ani bibliografii Brušákova díla a je jasné, že bychom rádi četli jeho každoroční reporty o stavu české a slovenské literatury v *The Year's Work in Modern Language Studies*, stejně jako některé jeho příspěvky psané pro BBC. Vlasta Skalická slibuje vydání jeho prací literárně-historických, literárně-kritických a jeho publicistiky ve druhém svazku Brušákova díla. A co smutný optimista Jiří Kárnet? Co jeho aktivity v krátké době relativní svobody po r. 1945? Co jeho příspěvky pro Svobodnou Evropu? A konečně: co dílo kdysi nadějného dramatika, který se na své hry dnes dívá s lehkým despektem? Zbývá mnoho otázek.

Bibliografie:

- BRUŠÁK, Karel. 2009. *Básnické a prozaické dílo*. Ed. Vlasta Skalická. Praha: Cherm, 2009.
- DEBNÁR, Viktor A. 2006. Osobnost renesanční. *Literární noviny*, 2006, č. 42, s. 10.
- HOLMAN, Petr. 2005. Ani setkání s jednotlivcem nebudí předčasné. *Tvar*, 2005, č. 20, s. 6–7.

CHUCHMA, Josef. 2010. *Vše dobré k devadesátinám, vážený Newyorčane Jiří Kárnete!* [online]. MF DNES. 23. ledna 2010 [citováno dne 20. 8. 2010]. Dostupné na webové stránce: <http://zpravy.idnes.cz/vse-dobre-k-devadesatinam-vazeny-newyorcane-jiri-karnete-pzf-/kavarna.asp?c=A100121_105542_kavarna_chu>.

Jiří Kárnet [online]. [citováno dne 20. 8. 2010]. Dostupné na webové stránce: <http://cs.wikipedia.org/wiki/ji%C5%99%C3%AD_K%C3%A1rnet>.

KÁRNET, Jiří. 2009. *Posmrtný deník. Přísne tajná odpověď Václavu Havlovi*. Ed. Viktor A. Debnár. Praha: Paseka, 2009.

MATYS, Rudolf. 2010. Dobře utajený autor. *Host*, 2010, č. 4, s. 60–61.

PYNSENT, Robert. 2005. Karel Brušák. *Slovo a smysl*, 2005, č. 3, s. 213–215.

PŘIBÁŇ, Michal (ed.). 2001. *Z dějin českého myšlení o literatuře 1945–1989: Antologie k Dějinám české literatury 1945–1990*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2001, s. 277–285.

RAMBOUSEK, Jiří. 2007. *Doba, knihy, autoři*. Brno: Pedagogická fakulta MU, 2007, s. 107–115.

SEČKÁŘ, Marek. 2010. Vždycky mne zajímalo jen to, co napíšu zítra. Rozhovor M. Sečkáře s J. Kárnetem. *Host*, 2010, č. 1, s. 48–51.

SLOBODOVÁ, Zuzana. 2004. Za Karlem Brušákem. *Literární noviny* 2004, č. 29, s. 10.

SKALICKÁ, Vlasta. Bohemista Karel Brušák byl pro každou dobu příliš svůj. *Lidové noviny*, r. 17, 15. 7. 2004, č. 163, s. 23.

SRBA, Bořivoj. 2003. *Múzy v exilu*. Brno: Masarykova univerzita, 2003.